International IDEA

အတိတ်ကို ကုစား၍ မျှတသော အနာဂတ် တည်ဆောက်ခြင်း

ဖတ်လွယ်၊ မှတ်လွယ်

ဖတ်လွယ်၊ မှတ်လွယ်

ဤစာအုပ်ငယ်သည် ဖတ်လွယ်၊ မှတ်လွယ် နားလည်လွယ်ကူစေရန် ရေးသားပြုစု ထားသော စာအုပ်ဖြစ်သည်။ အချက်အလက် များကို အလွယ်တကူဖတ်ရှုနားလည်နိုင်ရန် ရိုးရှင်းစွာ ပုံဖော်ရေးသားထားပါသည်။

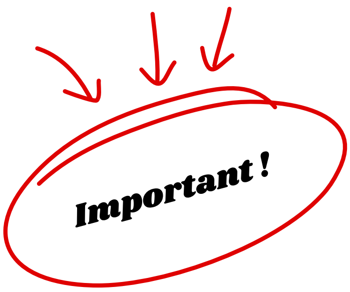

အချို့နားလည်ရခက်နိုင်သော စာလုံးများကို စာလုံး **အမည်းရောင်ထူထူ** ဖြင့် ရေးသားထား ပါသည်။ ထိုစာလုံးများအတွက် အဓိပ္ပါယ် ရှင်းလင်းချက် ဖော်ပြထားပါမည်။

ဤစာအုပ်ငယ်ကို ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) က ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်သည်။

International IDEA သည် **ဒီမိုကရေစီ** ပြန့်ပွားရေးအတွက် ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်မှ အဖွဲ့အစည်းများစွာနှင့် လက်တွဲအလုပ် လုပ်ကိုင်လျက်ရှိပါသည်။

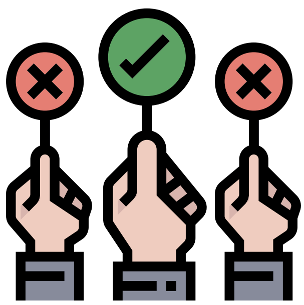

ဒီမိုကရေစီ ဆိုသည်မှာ မိမိနိုင်ငံအုပ်ချုပ် လည်ပတ်သည့်ပုံစံကို ပြည်သူများက အဆုံးအဖြတ်ပေး ရွေးချယ်နိုင်သည့် စနစ်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ဤစာအုပ်ငယ်တွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများ

ဤစာအုပ်ငယ်၏ အဓိကအကြောင်းအရာ ၄

အတိတ်ကပြဿနာများကို ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်ကို ဖန်တီးခြင်း ၇

အမှန်တရား ၁၀

တရားမျှတမှု ၁၄

အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ခြင်း ၁၇

ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် ကတိပြုခြင်း ၂၁

နိုင်ငံတကာမှ အတွေ့အကြုံများ ၂၅

ထိုနိုင်ငံများမှ လေ့လာသင်ယူနိုင်သည့်အချက်များ ၃၁

ပိုမိုလေ့လာရန် ၃၂

ဘာသာပြန် - ဟိန်းထက် ၊ နော်ဂျက်နက်

ဤစာအုပ်ငယ်၏ အဓိကအကြောင်းအရာ

ဤစာအုပ်ငယ်သည် စစ်ပွဲ သို့မဟုတ် **လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ**ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပြဿနာများမှ နိုင်ငံများက မည်သို့ပြန်လည်ထူထောင်နိုင်ပုံကို ရေးသားထားသော စာအုပ်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကို အထောက်အကူပြုနိုင်သည့် နည်းလမ်းနှစ်ရပ်ရှိပါသည်။

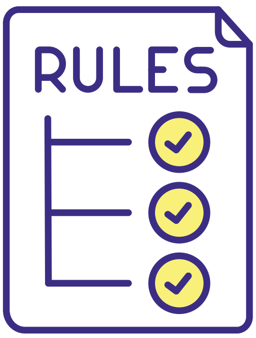

- (**အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှု** ဟုခေါ်သည့်) အတိတ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အမှားများကို ပြင်ဆင်ခြင်း။
- (**ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း** ဟု ခေါ်သည့်) အနာဂတ်တွင် ကျင့်သုံးနိုင်ရန် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ဥပဒေများချမှတ်ခြင်း။

တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ ထိခိုက်နာကျင်စေခြင်း သို့မဟုတ် ယုံကြည်ရာကို ပြောဆိုခွင့်မပေးခြင်း စသည့် ပိတ်ပင်ခြင်းများပြုလုပ်ပါက ထိုလုပ်ရပ်ကို **လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခြင်း** ဟုခေါ်ပါသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှု ဆိုသည်မှာ အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ရန် နည်းလမ်းများရှာဖွေခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ –

- ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်အကြောင်းအရာများ အတွက် အမှန်တရားဖော်ထုတ်ခြင်း။

- အခြားသူများအပေါ် မှားယွင်းစွာပြုမူခဲ့ သူများအား ပြစ်ဒဏ်ပေးခြင်း။

- ထိခိုက်နစ်နာသူများအား ငွေကြေး၊ ကျန်းမာရေးအထောက်အပံ့များပေးအပ် ခြင်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း ဆိုသည်မှာ ငြိမ်းချမ်းသောအနာဂတ် တည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် မျှတသော ဥပဒေများ၊ စနစ်များ ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အရေးအကြီးဆုံး ဥပဒေဖြစ်သည်။ အစိုးရ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံ၊ ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ဥပဒေများချမှတ်ပုံတို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရှင်းလင်းဖော်ပြထားပါသည်။

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် ပြဿနာများ ဖြေရှင်းပြီး နိုင်ငံကိုပြန်လည်ထူထောင်ရာတွင် အောက်ပါ အခွင့်အရေးများရရှိရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ရပ်လိုအပ်ပါသည်။

- လူတိုင်းပါဝင်မှုရှိစေရန်၊ လေးစားခံရမှုရှိရန် နှင့် လုံခြုံစိတ်ချမှုခံစားရစေရန်။
- ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရန်နှင့် နောင်တွင် ပြဿနာများဖြစ်ပွားခြင်းကို တားဆီးရန်။
- ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် မျှတသောဥပဒေများချမှတ်ရန်။

အတိတ်ကပြဿနာများကို ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်ကို ဖန်တီးခြင်း

စစ်ပွဲ သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက် **အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှု** နှင့် **ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး** လုပ်ငန်းများကို ပူးတွဲဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံများသည် ပိုမိုတည်ငြိမ်အေးချမ်းလာနိုင်ပါသည်။

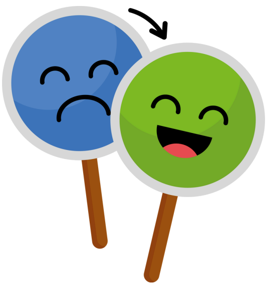

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှု သည် အတိတ်က ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပြီး **ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး** သည် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် မျှတသော ဥပဒေများကို ချမှတ်ပါသည်။

ယင်းနှစ်ရပ်ကို အတူတကွဆောင်ရွက်ပါက

- ပြည်သူများအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန် မျှတသော ဝန်းကျင်တစ်ရပ် ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။

- ပြဿနာများထပ်မံ ဖြစ်ပွားခြင်းကိုလည်း တားဆီးနိုင်ပါသည်။

- ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ် တည်ဆောက်ရာတွင် ယောကျ်ား၊မိန်းမ၊ မသန်စွမ်း နှင့် **လူနည်းစုများ**အပါအဝင် လူအားလုံး ပါဝင်မှုရှိစေရန် အာမခံပေး နိုင်ပါသည်။

လူနည်းစုများဆိုသည်မှာ လူအများစုနှင့် ယှဉ်ပါက လူမျိုးအရသော်လည်းကောင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုအရသော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ဘာသာရေးအရသော် လည်းကောင်း ကွဲပြားသည့် လူဦးရေ အနည်းငယ်သာရှိသော လူအုပ်စုများကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

- ငြိမ်းချမ်းရေး တည်မြဲစေပါသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှုတွင် အစိတ်အပိုင်း ၄ ခု ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ –

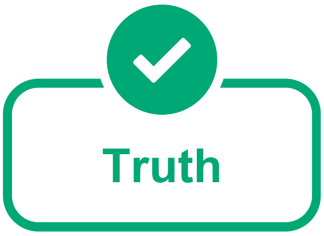

- အမှန်တရား၊

- တရားမျှတမှု၊

- အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ခြင်း၊

- ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ် တည်ဆောက်ရန် ကတိပြုခြင်း။

အမှန်တရား

အမှန်တရားဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် စစ်ပွဲ
သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခအတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်
အကြောင်းအရာများကို အများပြည်သူ သိရှိ
နားလည်နိုင်စေရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။
အောက်ပါများကို ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အမှန်
တရားဖော်ထုတ်နိုင်ပါသည်။

- ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ အသံကို နားထောင်ခြင်း။
- ဖြစ်ပွားခဲ့သည်များကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်း။
- ပြည်သူလူထုအား အဖြစ်မှန်များ တင်ပြခြင်း။

နိုင်ငံအတော်များများတွင် အမှန်တရား
ဖော်ထုတ်ရန် **အမှန်တရားရှာဖွေရေး
ကော်မရှင်များ** ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထား
လေ့ရှိကြသည်။

အမှန်တရားရှာဖွေရေးကော်မရှင် ဆိုသည်မှာ
အတိတ်က လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ
ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးသော အဖွဲ့အစည်း
ဖြစ်သည်။

အမှန်တရားရှာဖွေဖော်ထုတ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ခုက အောက်ပါအတိုင်း အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်သူများကို အမှန်တရား သိရှိခွင့် ပေးပါသည်။

- အတိတ်က အဖြစ်အပျက်များကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အမှန်တရားရှာဖွေရေးကော်မရှင် တည်ထောင်နိုင်ပါသည်။

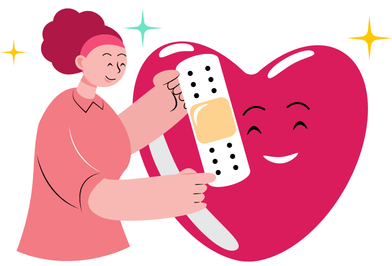

- အတိတ်ကအဖြစ်အပျက်များအကြောင်းကို ပြည်သူများက ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ပြောဆိုနိုင်သည့်အပြင် အတိတ်ကပဋိပက္ခများကို ကုစားရာတွင်လည်း အထောက်အကူပြုပါသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အတိတ်က အမှားများအပေါ် သင်ခန်းစာယူ၍ ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်တည်ထောင်ရန် ကတိပြုထားပါသည်။

အမှန်တရားဖော်ထုတ်ခွင့်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ဘာကြောင့် ထည့်သွင်းသင့်ပါသလဲ။

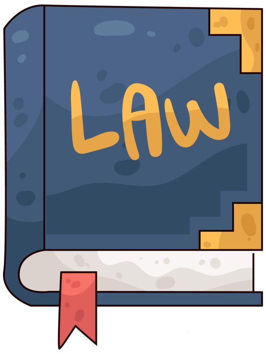

- ထိုသို့ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် ဥပဒေများသည် ပိုမိုခိုင်မာတည်မြဲပါသည်။

- အစိုးရက ထိုအမှန်တရားဖော်ထုတ်ခွင့်ကို အလွယ်တကူ ဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲခြင်း မပြုလုပ်နိုင်ပါ။

- ပြဿနာများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် အမှန်တရားရှာဖွေရေးကော်မရှင်အား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ပိုမိုရရှိစေပါသည်။

ဥပမာများ

- ကိုလမ်ဘီယာ နှင့် ဆိုမာလီယာ နိုင်ငံများတွင် အမှန်တရားရှာဖွေရေးကော်မရှင်များ ထားရှိရန် ၎င်းတို့၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။

- နီပေါနိုင်ငံတွင် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သည် ရာဇဝတ်မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး အရေးယူနိုင်သော အာဏာရှိပါသည်။

- ကင်ညာနိုင်ငံတွင်မူ မြေယာပြဿနာများ ကို ဖြေရှင်းရန် မြေယာကော်မရှင် ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ထားပါသည်။

အမှန်တရားရှာဖွေခြင်းသည် အမြဲတမ်းတော့ မလွယ်ကူလှပါ။

- ပြဿနာ၏ တစ်ဖက်တည်းကိုသာ နားထောင်ပါက တစ်ခါတစ်ရံ အမှန်တရား ရှာဖွေခြင်းက ပြဿနာတိုးစေပါသည်။

- ချမှတ်လိုက်သော ဥပဒေစည်းမျဉ်းအသစ် အရ လူတစ်စုသည် နစ်နာသူများသာဖြစ်ပြီး အခြားတစ်စုသည် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများသာ ဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုကြပါက ပြဿနာ တိုးပွားနိုင်ပါသည်။

- ပြဿနာက ဘယ်ပုံဘယ်နည်းဖြစ်ပျက်ခဲ့ သည် ဆိုသည့်အပေါ် အမြင်သဘော မတူသည်များလည်း ရှိနိုင်သည်။

တရားမျှတမှု

တရားမျှတမှု ဆိုသည်မှာ လူတိုင်း မျှတစွာ ပြုမူဆက်ဆံခံရရေးကို ဆိုလိုသည်။ တရား မျှတမှုသည် နစ်နာသူများကို ဖေးမကူညီပြီး ဥပဒေချိုးဖောက်သူများအပေါ် ပြဒဏ်ချမှတ်ပါသည်။

တရားမျှတမှုဖော်ဆောင်ရာတွင် လူတိုင်းကို တန်းတူညီမျှ ဆက်ဆံရပါမည်။

- နစ်နာသူများအား လိုအပ်သည့် အကူအညီ အထောက်အပံ့များပေးအပ်ရပါမည်။
- စွပ်စွဲခံရသူများအားလည်း ရှေ့နေ အကူအညီ နှင့်အတူ မျှတသည့် တရားစီရင်မှု ပေးအပ်ရပါမည်။

- သြဇာအာဏာကြီးသူများလည်း ဥပဒေကို လိုက်နာရပါမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ခုသည် အထက်ပါအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ် ပေးပြီး ဥပဒေအား အားလုံးအပေါ် မျှတစွာ သက်ရောက်စေပါသည်။

တရားမျှတမှု ရရှိစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကောင်းတစ်ခုက အောက်ပါအတိုင်း ပံ့ပိုးကူညီ ပေးနိုင်ပါသည်။

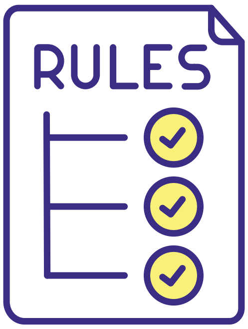

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တန်းတူညီမျှမှု ရှိစေရေးအတွက် စည်းမျဉ်းဥပဒေများချမှတ် ထားပါသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အစိုးရအပါအဝင် လူတိုင်းကို ဥပဒေလိုက်နာစေပါသည်။

- နစ်နာသူများ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ် ပေးသလို တရားမျှတမှု တောင်းဆိုပိုင်ခွင့်ကို လည်း လူတိုင်းအား ပေးအပ်ထားပါသည်။

- ရာဇဝတ်မှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လွတ်လပ်သည့် တရားရုံးများ ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ရေးကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ချမှတ်ထားပါသည်။

- စွပ်စွဲခံရသူများအတွက်လည်း မျှတသည့် တရားစီရင်မှု ဖြစ်စေရန် အာမခံပေးပါသည်။

တရားရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရပါမည်။

တရားရုံးများသည် ဥပဒေကို ကာကွယ်ပြီး လူတိုင်း ဥပဒေလေးစားလိုက်နာရေး အတွက် အရေးပါပါသည်။

ရဲတပ်ဖွဲ့ နှင့် တရားရုံးများသည် ၎င်းတို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် တာဝန်ယူမှုရှိရန်လိုအပ်ပြီး ပြည်သူများအား မျှတစွာပြုမူဆက်ဆံရပါမည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့အား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်ကောင်း လိုအပ်နိုင်သည်။

အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ခြင်း

အောက်ပါများကို ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်နိုင်ပြီး နစ်နာသူများကို ပြန်လည်ထူထောင်နိုင်ရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။

- နစ်နာသူများအား ငွေကြေးထောက်ပံ့ခြင်း

- ဆေးဝါးကုသမှုအပါအဝင် စိတ်ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုများပေးခြင်း

- နစ်နာသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များကို ပညာသင်ဆုပေးခြင်းဖြင့် ပညာရေးပံ့ပိုးခြင်း

- အတိတ်ကဖြစ်ရပ်များကို အောက်မေ့သတိရရန် ရုပ်ထုများ သို့မဟုတ် ပြတိုက်များထားရှိခြင်း

- ခိုးယူထားသော မြေယာ၊ အိုးအိမ်များကို ပြန်ပေးခြင်း

- အစိုးရက အတိတ်ကအမှားများအပေါ် ဝန်ချတောင်းပန်ခြင်း

အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ရန် ဘာကြောင့် အရေးကြီးပါသလဲ။ အတိတ်ကအမှားများကို ပြင်ဆင်ခြင်းဖြင့် –

- နစ်နာသူများကို တန်ဖိုးထား၊ ပြန်လည်ကုစားပေးရာတွင် အထောက်အကူပြုပါသည်။
- တရားမျှတမှုနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ရရှိစေသည်။

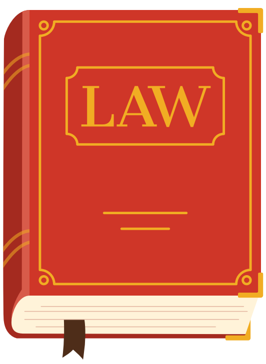

- နိုင်ငံတကာဥပဒေများတွင်လည်း အစိုးရက နစ်နာသူများကို ကူညီရမည်ဟု ပြောထားသည်။
- အတိတ်ကအမှားများ ပြင်ဆင်ခြင်းကို နစ်နာသူများအတွက် ရပိုင်ခွင့်တစ်ရပ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ချမှတ်နိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ရပ်သည် အတိတ်ကအမှားများ ပြင်ဆင်ခြင်းကို အောက်ပါ နည်းလမ်း ၃ ရပ်ဖြင့် ကူညီပေးနိုင်သည်။

၁။ အတိတ်တွင် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အမှားကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း

- အတိတ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အမှားများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အသိအမှတ်ပြုလျက် ထိခိုက်နစ်နာခဲ့ရသူများကို ဂုဏ်ပြုနိုင်သည်။
- ဥပမာ - အချို့နိုင်ငံများတွင် ၎င်းတို့နိုင်ငံ၏ အတိတ်မှ ထိခိုက်နာကျင်ဖွယ် ဖြစ်ရပ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရေးသားထားကြသည်။

၂။ နစ်နာသူများကို အကူအညီပေးခြင်း

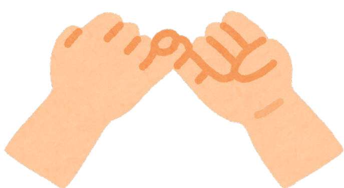

- အချို့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် စစ်ပွဲအတွင်း သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်မှုအတွင်း ထိခိုက်ခံခဲ့ရသူများကို အထူးအကူအညီများ ပေးအပ်ရန် ကတိပြုထားပါသည်။

- ထိုအကူအညီများတွင် ငွေကြေး၊ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုနှင့် ပညာရေး အခွင့်အလမ်းများ ပေးအပ်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။

၃။ ဖယ်ကြဥ်ခံလူအုပ်စုများကို ကူညီပံ့ပိုးပေးခြင်း

ဖယ်ကြဥ်ခံလူအုပ်စုများ ဆိုသည်မှာ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရသူများ၊ ၎င်းတို့၏ လိုလားချက်များကို အလေးထားမခံရသူများဖြစ်သည်။

တစ်ချို့သော လူအုပ်စုများ (လူနည်းစုများ) သည် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကို နှစ်ပေါင်းများစွာ ခံစားနေကြရသည်။

- အတိတ်ကဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အမှားများကို ပြင်ဆင်ရန် ဖယ်ကြဥ်ခံလူအုပ်စုများကို ရပိုင်ခွင့်များ၊ မြေများနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာများ ပေးအပ်ရမည်ဟု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ချမှတ်ထားနိုင်သည်။

- ဥပမာ - နီပေါနိုင်ငံတွင် စစ်ပွဲအတွင်း ထိခိုက်နစ်နာခဲ့ရသူများကို မြေနှင့် ငွေကြေး အကူအညီများ ပေးအပ်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကတိပြုထားသည်။

ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် ကတိပြုခြင်း

ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် ကတိပြုခြင်းဆိုသည်မှာ အမှားများ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရေး ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ်အတွက် ကတိပြုခြင်းသည် အရေးကြီးပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကတိပြုခြင်းအားဖြင့်

- အနာဂတ်တွင် ပြည်သူများ ထိခိုက်နစ်နာမှုမရှိစေရန် ကာကွယ်ပေးပါသည်။
- အတိတ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အမှားများ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရန် တားဆီးပေးပါသည်။
- အနာဂတ်တွင် လူတိုင်း ဘေးကင်းလုံခြုံမှု ရှိပြီး၊ တရားမျှတမှုရှိစေပါသည်။

အနာဂတ်တွင် ထိုပြဿနာများ ထပ်မံမဖြစ်ပွား စေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ခုက အောက်ပါ နည်းလမ်း ၃ ရပ်ဖြင့် ကူညီပေးနိုင် ပါသည်။

၁။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကို ပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်း

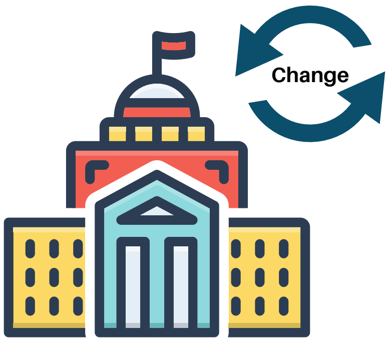

- ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် အစိုးရကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်နိုင်သည်။

- တရားရုံးများနှင့် ဥပဒေများကိုလည်း ပြင်ဆင်ရန် စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်နိုင်သည်။

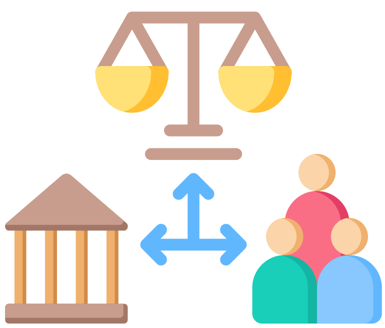

- သမ္မတ၊ လွှတ်တော်နှင့် တရားရုံး စသည့် အစိုးရအဖွဲ့အစိတ်အပိုင်း အသီးသီး အကြား အာဏာခွဲဝေရေးအတွက် စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ပေးနိုင်သည်။

- မည်သည့်ခေါင်းဆောင်ကမှ အားလုံးကို တစ်ဦးတည်း မထိန်းချုပ်နိုင်စေရန် ကာကွယ်ပေးပါသည်။

၂။ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးခြင်း

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်၊ မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည်။

- ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းများ မရှိစေရေး အတွက် စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်နိုင်ပါသည်။

- **လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူစာချုပ်** များကို လိုက်နာစေရန်လည်း ကတိကဝတ်များ ထည့်သွင်းနိုင်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူစာချုပ် ဆိုသည်မှာ လူသားတို့၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ရန်နှင့် လူတိုင်းကို လေးစားမှုရှိစွာ ပြုမူဆက်ဆံရန် နိုင်ငံများအချင်းချင်းကြား ကတိပြုထားခြင်းဖြစ်သည်။

၃။ အစိုးရအဖွဲ့တွင် ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်သော သူများသာ တာဝန်ထမ်းဆောင်စေခြင်း

- လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ခဲ့သူများကို အစိုးရအဖွဲ့မှ ဖယ်ရှားရန်အတွက် အစိုးရဝန်ထမ်းများ၏ နောက်ခံအချက်အလက်များကို စစ်ဆေးနိုင်သည့် စည်းမျဉ်းများလည်း ချမှတ်နိုင်သည်။

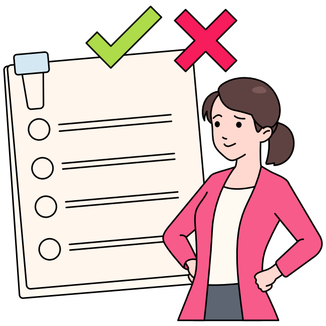

- အနာဂတ်တွင် ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်ပြီး၊ ယုံကြည်စိတ်ချရသော သူများသာ အစိုးရအလုပ်ရရှိစေရေးအတွက် စည်းမျဉ်းအသစ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ချမှတ်နိုင်သည်။

နိုင်ငံတကာမှ အတွေ့အကြုံများ

တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ

တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် **အသားအရောင်ခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည့်စနစ်** ကို နှစ်ပေါင်းများစွာ ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။

အသားအရောင်ခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည့်စနစ် ဆိုသည်မှာ အသားဖြူသည့် လူဖြူနိုင်ငံသားများက အာဏာအားလုံးကို ဆုပ်ကိုင်ထားပြီး အသားမည်းသည့် လူမည်းတောင်အာဖရိကသားများကို အနိုင်ကျင့်အုပ်ချုပ်သည့် စနစ်ဖြစ်သည်။

၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ထိုစနစ်အဆုံးသတ်ခဲ့ပြီး တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသည် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ အဖြစ် ပြောင်းလဲလာခဲ့ပါသည်။

ထိုပြဿနာများကို မည်သို့ဖြေရှင်းခဲ့ပြီး တရားမျှတမှုကို မည်သို့ ဖော်ဆောင်ခဲ့ပါသလဲ။

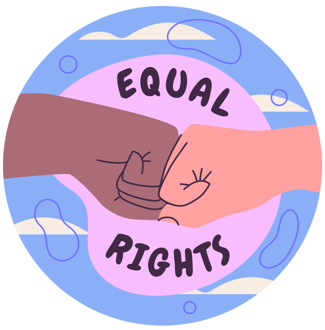

- ၁၉၉၆ ခုနှစ် တောင်အာဖရိကဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တရားမျှတမှု၊ တန်းတူညီမျှမှု၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သွားမည်ဟု ကတိပြုခဲ့ပါသည်။

- အသားအရောင်ခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည့်စနစ် နောင်တွင် ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရေး အတွက်လည်း ကတိပြုခဲ့ပါသည်။

- အပြောင်းအလဲများကို ငြိမ်းချမ်းစွာ လက်ခံအားပေးစေရန် လူဖြူလူနည်းစု များကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အကာအကွယ်ပေးခဲ့ပါသည်။

- အသားအရောင်ခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည့်စနစ် ကြောင့် နစ်နာခဲ့ရသူများအတွက် အမှန်တရားရှာဖွေရေးနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး ကော်မရှင်ကိုလည်း ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။

- ပြစ်မှုကျူးလွန်ခဲ့သူများကို ပြစ်ဒဏ်ပေးခဲ့ပြီး ပြစ်မှုကျူးလွန်ကြောင်း ဝန်ခံခဲ့သူ အချို့ကိုမူ ခွင့်လွှတ်ခဲ့ကြပါသည်။

ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် အခက်အခဲများ လည်း ရှိခဲ့ပါသည်။

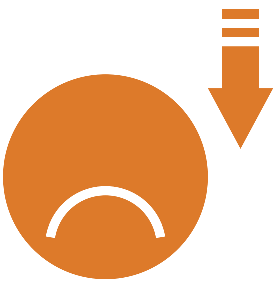

- ပြစ်မှုကျူးလွန်ခဲ့သူများကို ပြစ်ဒဏ်ပေး ရာတွင် ကျူးလွန်သူအားလုံး ပါဝင်မှု မရှိဟု ပြည်သူအချို့က ခံစားကြရပါသည်။

- နှစ်နာသူများနှင့် အိုးအိမ်ဆုံးရှုံးသွားခဲ့ရ သူများကို အကူအညီပေးရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေများတွင် မချမှတ် ခဲ့ကြပါ။

နီပေါနိုင်ငံ

နီပေါနိုင်ငံတွင် အစိုးရနှင့် **တော်လှန်ရေး တပ်ဖွဲ့များ** အကြား **ပြည်တွင်းစစ်** ၁၀ နှစ်ကျော်ကြာ ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။

ပြည်တွင်းစစ် ဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ အတွင်းရှိ အတူတကွနေထိုင်ကြသူများ အကြား အပြန်အလှန်တိုက်ခိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အကြောင်းရင်းမှာ နိုင်ငံကို မည်သူက ဦးဆောင်မလဲ၊ မည်သို့အုပ်ချုပ် မလဲဆိုသည့်အပေါ် သဘောမတူကြခြင်း ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ ဆိုသည်မှာ အစိုးရ၏ စည်းမျဉ်းများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ကို သဘောမတူ၊ လက်မခံနိုင်သောကြောင့် အစိုးရကို တိုက်ခိုက်ကြသူများဖြစ်သည်။

နီပေါနိုင်ငံတွင် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်ပွားရခြင်း အကြောင်းအရင်းမှာ အစိုးရတွင် အာဏာ အများအပြားရှိနေပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ လည်းရှိနေသည်ဟု လူအုပ်စုအချို့က ခံစား ရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

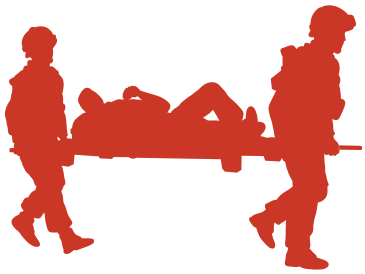

ပြည်တွင်းစစ်အတွင်း လူအများအပြား သေကြေခဲ့ရပြီး ပျောက်ဆုံးသွားသူများလည်း ရှိသည်။

ထိုပြသာနာများကို မည်သို့ဖြေရှင်းခဲ့ပြီး တရား မျှတမှုကို မည်သို့ ဖော်ဆောင်ခဲ့ပါသလဲ။

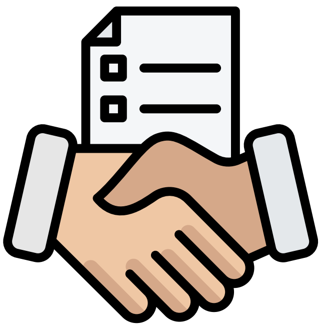

- အစိုးရနှင့် တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များအကြား ငြိမ်းချမ်းရေး၊ တရားမျှတမှုရှိရေးနှင့် ပိုမို ကောင်းမွန်သော အနာဂတ်တည်ဆောက် ရေးအတွက် သဘောတူညီမှုတစ်ရပ် ရယူခဲ့ ကြပါသည်။

- ထိုသဘောတူညီချက်ကို အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် တစ်ရပ် ရေးဆွဲခဲ့ကြပါသည်။
- စစ်ရာဇဝတ်မှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက် မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်အတွက် ကော်မရှင်များကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပါသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စစ်ပွဲအတွင်း နစ်နာခဲ့ရသူများအတွက် ပညာသင်ယူနိုင်ခွင့်၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရယူပိုင်ခွင့်၊ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းနှင့် နေအိမ်များ ပြန်လည်ချထားပေးခြင်း စသည့် အထူး အခွင့်အရေးများကို ပေးအပ်ရန်ကတိပြုခဲ့ကြ ပါသည်။

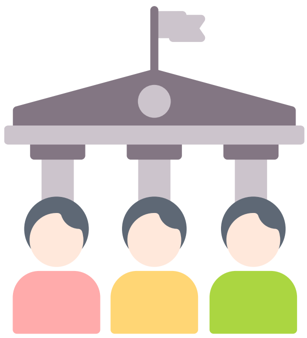

- အစိုးရအာဏာကို ပိုမိုမျှတစွာ ခွဲဝေအုပ်ချုပ် ရန်နှင့် နိုင်ငံအတွင်းရှိ လူအုပ်စုအားလုံး အသိအမှတ်ပြုလေးစားခံရပြီး ပူးပေါင်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုရှိစေရန်အတွက် အစိုးရ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အား **ဖက်ဒရယ်စနစ်** သို့ ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။

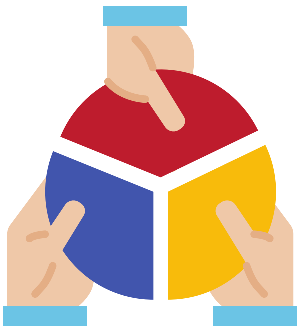

ဖက်ဒရယ်စနစ်ဆိုသည်မှာ ပြည်ထောင်စု အစိုးရနှင့် ပြည်နယ်၊ သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသ အစိုးရများ အကြား အာဏာခွဲဝေအုပ်ချုပ် သည့် စနစ်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် အခက်အခဲများ လည်း ရှိခဲ့ပါသည်။

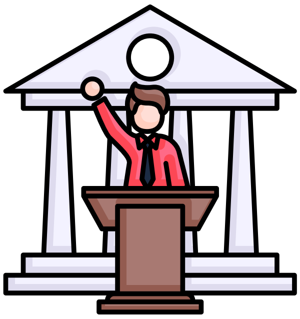

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အင်အားကြီးနိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များက အဓိက ထိန်းချုပ်ခဲ့ကြသည်။

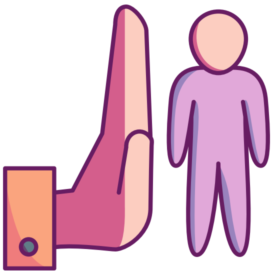

- အချို့ လူနည်းစုများနှင့် ဖယ်ကြဉ်ခံ လူအုပ်စုများကို လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်စေခြင်းမရှိခဲ့ပါ။

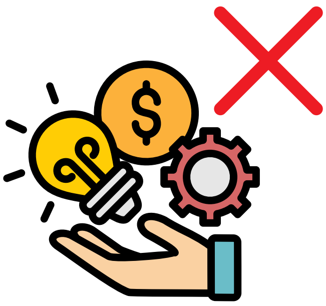

- ကော်မရှင်များသည် ငွေကြေး၊ ဝန်ထမ်း အရေအတွက်နှင့် အကူအညီများ အလုံအလောက် မရရှိသောကြောင့် ၎င်း တို့၏ အလုပ်များကို ကောင်းမွန်စွာ မလုပ်နိုင်ခဲ့ကြပါ။

- အစိုးရသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှုကို အကောင်အထည်ဖော် ရာတွင် နစ်နာသူများ၏ သဘောထားများ နှင့် လိုအပ်ချက်များကို ဦးစားပေးမှု မရှိခဲ့ပါ။

- စစ်ပွဲအတွင်း နစ်နာခဲ့ရသူများသည် တရား မျှတမှုရှာဖွေခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှ ရလဒ်များ၊ အဖြေများ မရရှိခဲ့သောကြောင့် ထိုလုပ်ငန်းစဉ် အပေါ် အယုံအကြည်မဲ့လာခဲ့ကြသည်။

ထိုနိုင်ငံများမှ လေ့လာသင်ယူနိုင်သည့် အချက်များ

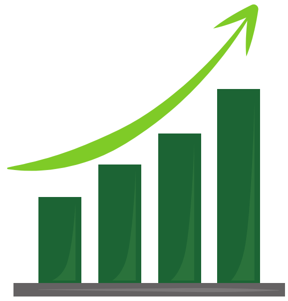

- အတိတ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းလျက် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အနာဂတ် တည်ဆောက်ရန် အရေးကြီးပါသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်းတစ်ရပ်သည် နစ်နာသူများကို ကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး နောင်အနာဂတ်တွင် ပြဿနာများ ထပ်မံ မဖြစ်ပွားအောင် တားဆီးပေးရပါမည်။

- တရားမျှတမှုသည် အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စနစ်အသစ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ် ဖြစ်ရပါမည်။

- ပြည်သူများသည် မိမိတို့၏ အခွင့်အရေးများကို သိရှိနားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

- မျှတပြီး တန်းတူညီမျှမှုရှိရေးအတွက် လူတိုင်း ပါဝင်နိုင်ခွင့်ရှိရပါမည်။

ပိုမိုလေ့လာရန်

International IDEA အကြောင်းကို ဤဝဘ်ဆိုဒ်တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။
www.idea.int

ဆက်သွယ်ရန်လိပ်စာ

- စာတိုက်
  International IDEA
  Strömsborgsbron 1
  SE-103 34 စတော့ဟုမ်းမြို့
  ဆွီဒင်နိုင်ငံ

- ဖုန်းနံပါတ် +46 8 698 37 00

- အီးမေးလ် publications@idea.int

ဤစာအုပ်ငယ်တွင် Canva မှ လိုင်စင်ခွင့်ရှိသော ရုပ်ပုံများပါဝင်သည်။
စာအုပ်အဖုံးမှ ရုပ်ပုံကို ChatGPT ဖြင့် ရေးဆွဲထားပါသည်။

© 2025 International Institute for Democracy and Electoral Assistance